

Griekse taal en letterkunde

Staatsexamen vwo

Programma van toetsing en afsluiting

2007

Inhoudsopgave

Opzet	3
Het examenprogramma (bijlage 1).....	3
Het centraal examen	3
Het commissie-examen	3
De beoordeling van het commissie-examen.....	4
Bijlage 1.....	5
De Examenstof	5
1 Algemene doelstelling.....	5
2 Eindtermen	5
Domein A: Taalreflectie.....	5
Domein B: Tekstreflectie	5
Domein C: Cultuurreflectie	5
Domein D: Zelfstandige oordeelsvorming.....	6
Domein E: Oriëntatie op studie en beroep	6
Domein F: Informatievaardigheden.....	6
Bijlage 2.....	7
De minimumlijst Grieks	7
Bijlage 3.....	12
Syllabus centraal examen Grieks 2007.....	12
Syllabus commissie-examen Grieks 2007	13

Griekse taal en letterkunde v.w.o.

Opzet

Het examen bestaat uit een centraal examen en een commissie-examen. Het centraal (schriftelijk) examen wordt afgenomen in een zitting van 180 minuten. Het commissie-examen wordt afgenomen in de vorm van een mondeling examen van 25 minuten. Direct voor het mondeling examen krijgt de kandidaat 20 minuten de tijd om zich voor te bereiden.

Het eindcijfer wordt voor 50% bepaald door het cijfer voor het centraal examen en voor 50% door het cijfer voor het commissie-examen (zie ook beoordeling commissie-examen).

Het examenprogramma (bijlage 1)

Het examenprogramma bestaat uit de volgende domeinen:

- Domein A: Taalreflectie
- Domein B: Tekstreflectie
- Domein C: Cultuurreflectie
- Domein D: Zelfstandige oordeelsvorming
- Domein E: Oriëntatie op studie en beroep
- Domein F: Informatievaardigheden

Het centraal examen

Het centraal examen heeft betrekking op de domeinen A, B en C. Tijdens het centraal examen is het gebruik van een woordenboek toegestaan.

De eindtermen worden geëxamineerd aan de hand van een jaarlijks wisselend voorgeschreven pensum van Griekse en uit het Grieks vertaalde teksten die zijn gekozen vanuit een thematische invalshoek. De minister zorgt voor de vastlegging van de examenstof in een syllabus. Daarin is de thematiek omschreven tezamen met het benodigde referentiekader en de daarvoor relevante termen en begrippen.

De syllabus omvat voorts de verwijzing naar:

- een selectie van Griekse teksten met een omvang van 20 pagina's (Oxford Classical Text), die voor het thema relevant zijn en die zijn ontleend aan het werk van één auteur;
- een selectie van ten hoogste 50 pagina's van uit het Grieks vertaalde teksten die eveneens betrekking hebben op het thema.

Deze syllabus wordt door de minister of in opdracht van de minister bekend gemaakt.

Voor het examen in 2007 wordt als literair genre Tragedie aangewezen en als kernauteur Euripides.

Voor de stofomschrijving zie bijlage 2.

In het centraal examen komen de volgende onderdelen aan de orde:

- het vertalen van een niet tot het pensum behorende geannoteerde Griekse tekst uit het werk van de kernauteur;
- het beantwoorden van vragen over één of meer teksten uit het in het Grieks gelezen pensum;
- het beantwoorden van vragen over één of meer teksten uit het in vertaling gelezen pensum;
- het beantwoorden van vragen over één of meer niet tot het pensum behorende, uit het Grieks vertaalde teksten die inhoudelijk verwant zijn met de thematiek van het pensum en/of het beantwoorden van vragen over één of meer niet tot het pensum behorende teksten uit latere perioden, die inhoudelijk verwant zijn met de thematiek van het pensum.

Het commissie-examen

Het commissie-examen heeft betrekking op de domeinen A t/m D en F.

De domeinen worden geëxamineerd aan de hand van een door de staatsexamencommissie vastgesteld pensum van Griekse en uit het Grieks vertaalde teksten. Het pensum bevat een selectie van Griekse teksten met een omvang van tenminste 20 pagina's waarin één of meer van de genres epische poëzie, tragedie, filosofisch proza en historisch proza zijn vertegenwoordigd en een selectie van tenminste 50 pagina's van uit het Grieks vertaalde teksten. Uiterlijk twee jaar voorafgaand aan de afname van het examen maakt de staatsexamencommissie de samenstelling van het pensum voor het commissie-examen bekend: in principe wordt daarvoor het pensum gekozen van het centraal examen, één of twee jaar voorafgaand aan het commissie-examen. Inhoudelijke en thematische overlap met het centraal examen wordt daarbij voorkomen.

Het commissie-examen Griekse taal en letterkunde in 2007 gaat over het pensum genre Epiiek, kernauteur Homerus zoals dat geldt voor het centraal examen in 2006. Voor de stofomschrijving zie bijlage 3.

Het *mondeling examen* wordt afgenomen in juli (bij scholen voor v.s.o. eind juni/juli). Direct voor het mondeling examen krijgt de kandidaat 20 minuten voorbereidingstijd. Daarbij is het gebruik van een woordenboek toegestaan.

Het mondeling examen bestaat uit het beantwoorden van vragen over gelezen teksten en over de achtergronden.

De kandidaat moet vragen beantwoorden over het hierboven vermelde pensum voor het commissie-examen. De kandidaat krijgt ter voorbereiding hierop gedurende 20 minuten voorafgaand aan het mondeling examen één of meer teksten te lezen. Hierbij wordt ook gevraagd om een gedeelte te vertalen.

De beoordeling van het commissie-examen

Tijdens het mondeling examen komen drie deelcijfers tot stand: één voor het vertalen van een gedeelte van de voorgelegde tekst (a), één voor het beantwoorden van vragen over die tekst (b), en één voor het beantwoorden van achtergrondvragen (c). Het cijfer voor het commissie-examen wordt bepaald door de formule $(2a + 2b + c) : 5$.

Bijlage 1

De Examenstof

1 Algemene doelstelling

De kandidaat kan zijn kennis van de Griekse taal en de bij de lectuur verkregen kennis en inzichten productief maken bij het verklaren en evalueren van bestudeerde teksten en van nieuw tekstmateriaal dat thematisch verwant is met de teksten die hij heeft gelezen.

De kandidaat geeft er blijk van dat hij een pensum met begrip heeft gelezen en in staat is om, met bijzondere aandacht voor de spanning tussen de cultuurhistorische setting van de teksten en de eigen leef- en denkwereld, standpunten in te nemen en te beargumenteren met betrekking tot (vertalingen van) Griekse teksten en met betrekking tot andere teksten die verband houden met de thematiek van het pensum.

2 Eindtermen

Domein A: Taalreflectie

De kandidaat kan

- 1 met behulp van een woordenboek een Griekse tekst in het Nederlands vertalen.
- 2 in een Griekse tekst tekstelementen aanwijzen die de opbouw en samenhang van die tekst zichtbaar maken.
- 3 verschillen en overeenkomsten aangeven en toelichten tussen een vertaling van een Griekse tekst en het origineel.
- 4 kenmerkende verschillen, die samenhangen met verschillen tussen het Griekse en het Nederlandse taalsysteem, aangeven en toelichten aan de hand van een vertaling van een Griekse tekst en het origineel.

Domein B: Tekstreflectie

De kandidaat kan

- 5 tekstbegripvragen beantwoorden over een Griekse tekst.
- 6 kernbegrippen in een Griekse tekst benoemen en toelichten. Het gaat hierbij om begrippen die tot de kern van de betekenis van de voorgelegde tekst behoren, c.q. een rol spelen in de thematiek die in de syllabus is omschreven.
- 7 een parafraze geven van een passage uit een Griekse tekst.
- 8 de essentie van een Griekse tekst weergeven.
- 9 karakteristieke opvattingen van een auteur in een Griekse tekst herkennen en toelichten.
- 10 inhoud, vorm en opbouw van een Griekse tekst in verband brengen met de communicatieve situatie waarin de tekst is ontstaan; en hij kan kenmerken van de tekstsoort (verhalend, betogend, persuasief e.d.) en het genre (epische poëzie, tragedie, filosofisch proza, historisch proza, redevoering, dialoog e.d.) herkennen en toelichten.
- 11 een beargumenteerde opvatting formuleren over de relatie tussen vorm, opbouw en inhoud van een Griekse tekst.

Domein C: Cultuurreflectie

De kandidaat kan

- 12 beargumenteerde uitspraken doen over tijd- en cultuurgebonden aspecten van een Griekse tekst.
- 13 de inhoud van vertaalde Griekse teksten die inhoudelijk verwant zijn met de thematiek van het pensum vergelijken met teksten uit het pensum en een beargumenteerde toelichting geven op overeenkomsten en verschillen.
- 14 vorm en inhoud van een moderne tekst die inhoudelijk verwant is met of aansluiting heeft bij (de thematiek van) het pensum op hoofdpunten kritisch vergelijken met teksten uit het pensum en een beargumenteerde toelichting geven op overeenkomsten en verschillen.

15 - eventueel met behulp van nadere aanwijzingen met betrekking tot omvang en te gebruiken (typen van) argumenten - een opgegeven stelling met betrekking tot de inhoud van een gelezen tekst beargumenteerd verdedigen of bestrijden.

Domein D: Zelfstandige oordeelsvorming

De kandidaat kan

16 een beargumenteerde eigen reactie formuleren op het gelezene.

Domein E: Oriëntatie op studie en beroep

17 De kandidaat heeft informatie ingewonnen over vervolgoopleidingen en beroepen waarin het vak Grieks een rol speelt.

18 De kandidaat is nagegaan in hoeverre hij capaciteiten en interesses bezit op het gebied van studiehouding en vaardigheden die wenselijk dan wel noodzakelijk worden geacht voor vervolgoopleidingen.

Domein F: Informatievaardigheden

19 De kandidaat kan bij het raadplegen, verwerken en presenteren van informatie gebruik maken van toepassingen van informatie- en communicatietechnologie (ICT).

Voor de minimumlijst verwijs ik u naar bijlage 2.

Bijlage 2

De minimumlijst Grieks

De minimumlijst Grieks bestaat uit drie delen: I vormleer, II syntaxis, III stilistische middelen. Deel I en II bevatten een opsomming van de taalkundige verschijnselen die kandidaten moeten kennen. De terminologie in deze lijst wordt bij de kandidaten bekend verondersteld. Er is zo veel mogelijk gekozen voor een Nederlandse terminologie. In een aantal gevallen is de voorkeur gegeven aan het gebruik van een technische term, zoals *indicativus* en *nominativus*. Soms is er om praktische redenen voor gekozen twee termen naast elkaar te hanteren (bij voorbeeld lijdend voorwerp / object, i.v.m. een term als *objectsinfinitivus*); dit is aangegeven door middel van een schuine streep.

Deel III bevat een overzicht van stilistische middelen die door de CEVO bekend worden verondersteld. Er is een aanvulling voor de drie kernauteurs opgenomen. Afhankelijk van het gekozen pensum kunnen er door de VCKT aanvullingen op deze auteursgebonden lijsten worden opgenomen in de syllabus.

Sommige onregelmatige vormen in deze lijst zijn met meer of minder moeite in het bij het examen toegestane woordenboek of in de grammaticakatern te vinden. Ze zijn hier opgenomen, omdat de CEVO bij de inschatting van de beschikbare tijd voor de vertaalopgave ervan uitgaat dat deze vormen behoren tot de parate kennis van de leerlingen en dus niet behoeven te worden opgezocht.

Uit het opnemen van zulke vormen in de lijst mag daarom niet de conclusie getrokken worden dat andere onregelmatige vormen die ook in het woordenboek te vinden zijn per definitie worden geannoteerd bij de vertaalopgave.

Deel I Vormleer

1 Lidwoord

2 Zelfstandige naamwoorden

De verbuiging / uitgangen van:

- de *a/η*.stammen
- de *ο*.stammen; van de *contracta* alleen *νοῦς*, niet *όστοῦν*
- de medeklinkerstammen, inclusief de stammen op *.ι*, *-υ* en *.ευ*; inclusief *Ζεύς* en *ναῦς*; exclusief de onzijdige woorden van de *sigmastammen* op *-ας*, zoals *τὸ κρέας*; exclusief *ἡ αἰδώς*.

3 Bijvoeglijke naamwoorden

De verbuiging / uitgangen van:

- de *a/o*.stammen, exclusief die op *.οῦς*
- de medeklinkerstammen, inclusief *μέγας* en *πολύς* en het type *ταχύς*; inclusief het type *ἀληθής* etc (niet de *contractie* in *.α*, zoals bijvoorbeeld *ὑγιᾶ*).
- De vorming en verbuiging van de vergrotende en overtreffende trap, inclusief de vormen *ἥττων*, *κρείττων*, *βελτίων*, *ἀμείνων*, *μείζων*, *πλείων* en de vormen *κράτιστος*, *βέλτιστος*, *ἄριστος*, *μέγιστος*, *πλείστος*; van de vergrotende trap op *-(ι)ων* / *-(ι)ον* alleen de ongecontraheerde vormen.

4 Bijwoorden

De vorming, inclusief de vergrotende en overtreffende trap; inclusief de vormen *μάλα*, *μᾶλλον*, *μάλιστα* en *ἥκιστα*.

5 Telwoorden

De verbuiging van *εἶς*, *οὐδείς* en *μηδείς*.

6 Voornaamwoorden

De verbuiging van de voornaamwoorden, exclusief:

- de indirect reflexiva (*οὔ*, *οἷ*, *ἔ*, *σφεῖς*, etc.)
- de contraheerde vormen van *ἑαυτοῦ* etc.
- de krasisvormen van *ὁ αὐτός* etc.
- de vormen *(ὁ)του*, *(ὁ)τω*, *ἄττα* en *ἄττα*.

7 Werkwoorden

De vorming en vervoeging / verbuiging van:

- actief, medium en passief
- enkelvoud en meervoud (de dualis niet) van: indicativus, coniunctivus, optativus, imperativus (hiervan alleen de 2e personen)
- participia in alle naamvallen
- infinitivi

Augment en reduplicatie (exclusief vormen met dubbel augment, zoals ἔωρων).

Vormen van praesens en imperfectum

- De thematische werkwoorden, exclusief de contracta met o-stam.
- De athematische werkwoorden
- εἶμι en εἴμι (behalve het imperfectum van εἴμι).

Vormen van de aoristus

- De regelmatige sigmatische aoristus (inclusief de werkwoorden op -νυμι en de vormen ἔδοξα en ἀπόλεσα) en pseudo-sigmatische aoristus.
- De stamaoristi ἔβην, ἔστην, ἔδυν, ἔφυν, ἔγνων.
- De aoristi van τίθημι, ἴημι, δίδωμι
- De volgende thematische aoristi: ἤγαγον, εἶλον, ἠσθόμην, (ἀπ)έθανον, (ἀπ)ωλόμην, ἀφικόμην, ἔβαλον, ἐγενόμην, ἦλθον, ἠῦρον, ἠρόμην, ἔσχον, ὑπεσχόμην, ἔλαβον, εἶπον, ἔλιπον, ἔμαθον, εἶδον, ἔπαθον, ἐπιθόμην, ἔπιον, ἔπεσον, ἐπυθόμην, ἔτεκον, ἔτραπον, ἔτυχον, ἤνεγκον, ἔφυγον.
- De regelmatig gevormde aoristus op .θην en de vormen ἐβλήθην, ἐκλήθην, ἐρρήθην, ἐμνήσθην, ὤφθην, ἠύρέθην.
- Van de passieve / intransitieve aoristi op .ην alleen de vormen διεφθάρην en ἐφάνην.

Vormen van het perfectum en plusquamperfectum actief, exclusief de coniunctivus, optativus en imperativus.

- De regelmatig gevormde kappa-perfecta.

Van het plusquamperfectum de uitgangen: -η, -ης, -ει, -εμεν, -ετε, -εσαν.

- De perfecta ἀκήκοα, (ἀπ)όλωλα, βέβηκα, βέβληκα, γέγονα, εἶρηκα, ἐλήλυθα, ἠῦρηκα, λέλοιπα, πέποιθα.
- De perfecta δέδοικα, ἔστηκα, οἶδα, τέθηκα met hun onregelmatige vervoeging.

Vormen van het perfectum en plusquamperfectum medium / passief, exclusief de coniunctivus, optativus en imperativus.

- De perfecta ἀφῆγμαι, βέβλημαι en εἶρημαι.

Vormen van het futurum, exclusief de optativus.

- De regelmatig gevormde sigmatische futura en futura attica.
- De futura ἀκούσομαι, (ἀπο)θανοῦμαι, βουλήσομαι, γενήσομαι, γνώσομαι, δόξω, ἔξω, ἐρῶ, ἔσομαι, εὔρησω, οἶσω, ὄψομαι, πεσοῦμαι, σχήσω, φανήσομαι, φεύξομαι.

Nota bene: Onregelmatige werkwoordsvormen die niet in de bovenstaande lijst voorkomen, maar duidelijk herkenbaar zijn (bijv. ἐτέλεσα, ἐκελεύσθην) worden in principe niet geannoteerd.

II. Syntaxis

1 Congruentie

Het begrip congruentie / congrueren met.

Congruentieregels met betrekking tot:

onderwerp - persoonsvorm

onderwerp - naamwoordelijk deel van het gezegde
bijstelling

antecedent van het betrekkelijk voornaamwoord

bijvoeglijke bepaling

predicatieve bepaling.

2 Gebruik van het lidwoord

- Het regelmatig ontbreken van het lidwoord bij een predicatieve bepaling en bij het naamwoordelijk deel van het gezegde.
- Het zelfstandig gebruik van bijvoeglijke naamwoorden, participia, infinitivi (zonder aanvullingen) en voorzetselgroepen.
- Het lidwoord bij eigennamen.

- Het lidwoord bij $\alpha\upsilon\tau\acute{o}\varsigma$ en bij $\pi\acute{\alpha}\varsigma$.
- De verbindingen $\acute{o}\ \mu\acute{\epsilon}\nu$. $\acute{o}\ \delta\acute{\epsilon}$. en $\acute{o}\iota\ \mu\acute{\epsilon}\nu$. $\acute{o}\iota\ \delta\acute{\epsilon}$.

3 Functies van naamvallen

Nominativus

- onderwerp.
- naamwoordelijk deel van het gezegde.

Genitivus

- bijvoeglijke bepaling, inclusief de genitivus obiectivus.
- als aanvulling bij werkwoorden en bijvoeglijke naamwoorden.
- bijwoordelijke bepaling van vergelijking en tijd.
- in de genitivus absolutus.

Dativus

- meewerkend voorwerp.
- als aanvulling bij werkwoorden en bijvoeglijke naamwoorden.
- die de bezitter uitdrukt.
- bijwoordelijke bepaling van middel, wijze, maat en tijd, reden en oorzaak.

Accusativus

- lijdend voorwerp
- onderwerp in de a.c.i. en a.c.p.
- bijwoordelijke bepaling van richting, tijdsduur, afstand en betrekking.

Vocativus

Aanspreekvorm.

4 Voorzetsels

Het gebruik van de naamvallen bij voorzetsels.

5 Trappen van vergelijking

Het gebruik en de betekenis van vergrotende en overtreffende trap; inclusief $\acute{\omega}\varsigma$ en $\acute{o}\tau\iota$ + overtreffende trap.

6 Voornaamwoorden

Het gebruik van de voornaamwoorden, exclusief de relatieve aansluiting en attractie.

7 Werkwoorden

Het gebruik en de betekenis van:

- actief, medium en passief.
- deponentia.

Tijdsgebruik en aspect

Het gebruik en de betekenissen van de bij de vormleer genoemde tijden, inclusief het praesens historicum.

De volgende aspectwaarden:

- praesens en imperfectum: duur / poging / herhaalde handeling.
- aoristus: punctueel / constaterend, begin- en eindpunt van een handeling.
- perfectum en plusquamperfectum: een toestand als het resultaat van de handeling.

Het gebruik en de betekenis van:

Indicativus

- realis en irrealis

Coniunctivus

- in hoofdzinnen: aansporing, twijfel, verbod
- in bijzinnen met $\acute{\alpha}\nu$: gebeurtenis in de toekomst, herhaalde handeling / algemene gebeurtenis
- doelaangevend

- na werkwoorden van vrezen

Optativus

- hoofdzinnen met ἄν: mogelijkheid (vaak in combinatie met een optativus in de bijzin zonder ἄν), bescheiden mening, vriendelijk bevel.
- in hoofdzinnen zonder ἄν: wens.
- ter vervanging van indicativus of coniunctivus in bepaalde bijzinnen bij een hoofdzin in verleden tijd.

Imperativus

De infinitivus

- de begrippen gelijktijdig(heid), voortijdig(heid) en natijdig(heid)
- in a.c.i. en n.c.i
- als subject en object
- na πρίν en ὥστε
- als aanvulling bij werkwoorden (inclusief ἔχω) en bijvoeglijke naamwoorden.

Het participium

- de begrippen gelijktijdig(heid), voortijdig(heid) en natijdig(heid)
- bijvoeglijk, zelfstandig en predicatief gebruik
- het participium futurum met doelaangevende betekenis
- in een genitivus absolutus met uitgedrukt onderwerp
- de participiumpartikels ἄτε, ὡς en καί(περ)
- als aanvulling bij τυγχάνω en λανθάνω en bij παύομαι en ἄρχομαι
- in a.c.p en n.c.p. bij werkwoorden die een gevoel of waarneming uitdrukken, inclusief οἶδα.

8 Vraagzinnen

Directe en indirecte vragen, inclusief vraagpartikels.

Deel III Stilistische middelen

De CEVO gaat ervan uit dat de kandidaten vertrouwd zijn met de volgende stilistische en narratologische begrippen:

afgebeelde (= de realiteit waarnaar het beeld in een vergelijking verwijst)

allitteratie

alwetende verteller

anafoor

antithese

asyndeton

beeld (= datgene wat in een vergelijking naar de realiteit verwijst)

chiasme

climax

dramatische ironie

ellips

eufemisme

ironie

litotes

metafoor

pars pro toto

pathos

polysyndeton

prospectieve elementen

punt van overeenkomst (tussen beeld en afgebeelde)

raamvertelling

retorische vraag

retrospectieve elementen

ringcompositie

vergelijking

versnelling / vertraging

vertellerscommentaar
vertelperspectief
verteltempo
verteltijd / vertelde tijd
woordplaatsing aan het begin / einde van een regel / zin

Aanvullend voor Herodotus:

epanalepsis
woordherhaling

Aanvullend voor Homerus:

dactylische hexameter
enjambement
epitheton ornans
formule
homerische vergelijking
metrische effecten van de afwisseling dactylus - spondee
typische scène

Aanvullend voor tragedie:

enjambement
stichomythie
NOTA BENE: wanneer in vragen het begrip **tekstelement** wordt gehanteerd, wordt daarmee bedoeld: een woord, een woordgroep, een bijzin of een zin.

Spellingsregels ten aanzien van Griekse eigennamen

Ten aanzien van de spelling van de Griekse eigennamen hanteert de CEVO de volgende regels:

1. Uitgangspunt vormt de Lijst van namen uit de Griekse en Romeinse oudheid, in Van Dale, Groot woordenboek der Nederlandse taal, 13e herziene uitgave 1999.
2. Bij eigennamen die niet in deze lijst voorkomen hanteert de CEVO de spelling die aansluit bij die van de bovengenoemde lijst.
3. Bij citaten uit vertalingen / artikelen wordt de door de vertaler / schrijver gehanteerde spelling gehandhaafd. Kandidaten dienen zich ervan bewust te zijn dat er ten aanzien van de spelling van Griekse eigennamen verschillende conventies bestaan.

Bijlage 3

Syllabus centraal examen Grieks 2007

Genre: Tragedie
Kernauteur: Euripides
Titel: Nietsontziende wraak: de mens als slachtoffer van gekrenkte godentrots.
Aanbevolen editie: Barrett, Oxford, 1964

Het is bij Examendiensten nog niet mogelijk om teksten in het Grieks te publiceren. Daarom onderstaande verwijzing naar de juiste internetsite.

Zoek op www.google.nl de tekst: Syllabus Euripides 2007. Open vervolgens: Syllabus Euripides 2007.

Syllabus commissie-examen Grieks 2007

Kernauteur: Homerus

Genre: Epiek

Titel: Homerus' *Odyssee*: een verhaal van vader én zoon

Editie: T.W. Allen OCT

Het is bij Examenendiensten nog niet mogelijk om teksten in het Grieks te publiceren. Daarom onderstaande verwijzing naar de juiste internetsite.

Zoek op www.google.nl de tekst: Syllabus Homerus Epiek. Open vervolgens: Thema's centraal examen klassieke taal en letterkunde 2006.